

Csapadékizotópok mérése az Atommagkutató Intézetében

DR. LÁSZLÓ ELEMÉR
ATOMMAGKUTATÓ INTÉZET

2022. NOVEMBER 17.

Bevezetés

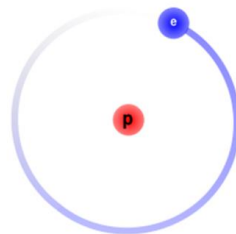
A trícium és deutérium, oxigén stabil-izotópjait régóta hasznos eszközként használják:

- a légköri transzport
- a felszíni és a felszínalatti vizek
- a globális vízforgalom

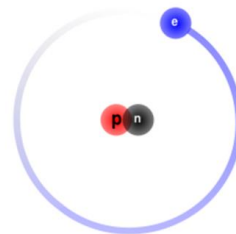
Csapadékizotópok mérése Magyarországon

- Szalay Sándor és Berényi Dénes (1950) – légköri radioaktivitás
- Az Országos Meteorológiai Szolgálatnál 1955-től megszervezték a levegő és a csapadék β -aktivitásának rendszeres mérését (Flórián, 1958; Simon, 1966).
- Magyar Tudományos Akadémia Izotóp Intézetének kutatói 1977-ben csapadéktrícium mérése (Kurucz né Csiky, 1983)
- CSFK, Stabilizotóp Laboratórium (1990), Demény Attila vezetésével
- Atomki, IKER - Palcsu László vezetésével, 2001-től folyamatos csapadékgyűjtés Debrecenben

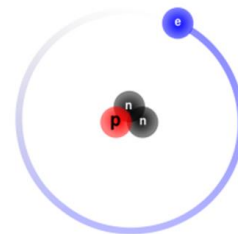
Csapadékizotópok

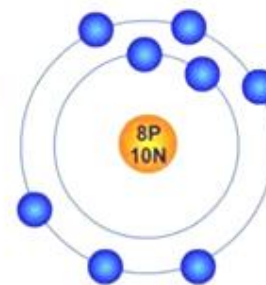
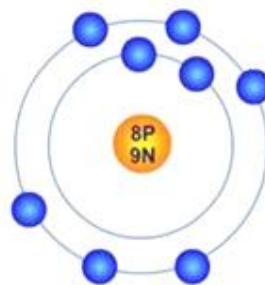
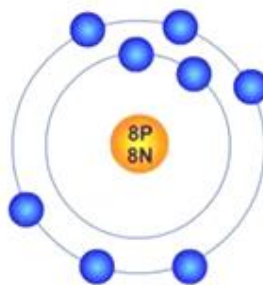
Prócium

Deutérium

Trícium

Mérőműszerek

CSAPADÉKIZOTÓP MÉRÉSE TÖMEGSPEKTROMÉTEREKKEL ÉS LÉZERSPEKTROMÉTERREL

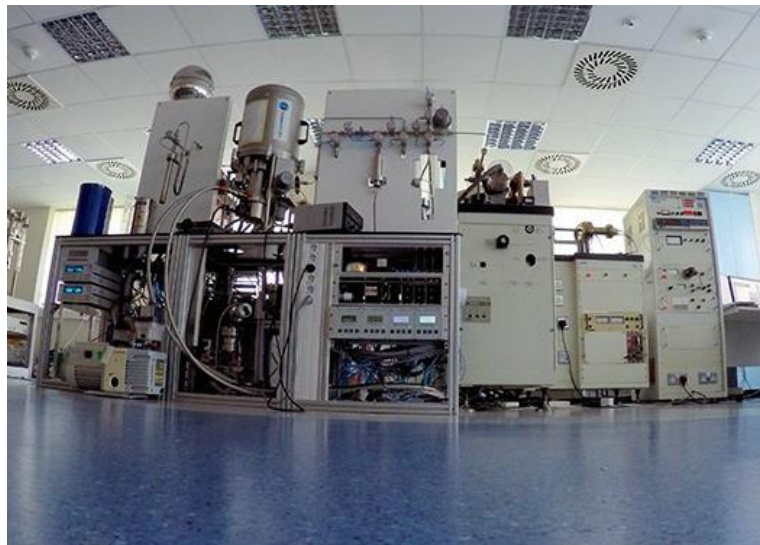

A trícium aktivitás koncentrációjának meghatározása

- **1. Folyadékszintillációs technika**, a kimutathatósági határ elektrolitikus dúsítás nélkül általában 2-4 Bq/liter (17-34 TU), dúsítással 1-2 TU
- **2. Gázproporcionális számlálási technika** a víz hidrogén tartalmát metánná, vagy etánná szintetizálják, és azt használják töltőgáznak
- **3. Nemesgáz tömegspektrométerrel**, a trícium bomlásából keletkező ^3He mennyiségének meghatározásával. Kimutathatósági határ $\sim 0,02$ TU

Nemesgáz mérő tömegspektrométer Fisons VG-5400 és Helix SFT2

Kimutathatósági határ $\sim 0,02$ TU

Az Atomki IKER Laboratóriumában található VG 5400 típusú tömegspektrométer (jobb oldal) és a gázbeeresztőrendszer (bal oldal)

Az Atomki IKER Laboratóriumában található HELIX SFT2 nemesgáz-tömegspektrométer (Isotoptech ZRT)

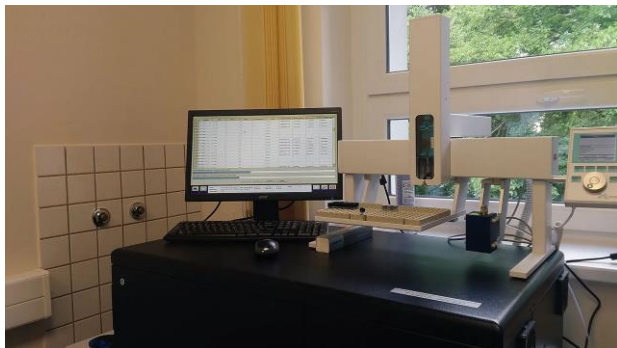
Thermo Finnigan Deltaplus XP típusú stabilizotóp-arány mérő tömegspektrométer

- Pontosság:
- $\delta^2\text{H}$: $\pm 3\text{‰}$, ez ± 1 ppm-et jelent a víz deutériumtartalmára vonatkozóan;
- $\delta^{18}\text{O}$: $\pm 0,2\text{‰}$, $\delta^{13}\text{C}$: $\pm 0,1\text{‰}$,
 $\delta^{15}\text{N}$ és $\delta^{34}\text{S}$: $\pm 0,3\text{‰}$

LosGatos lézerspektrométer

A műszerek lézer alapú abszorpciós spektroszkópia elvén működnek, ez egy pontos optikai abszorpciós módszer

Pontosság:

$\delta^{18}\text{O}$: $\pm 0,08\text{‰}$, $\delta^2\text{H}$: $\pm 0,43\text{‰}$,

Alkalmazások

BORTRÍCIUM

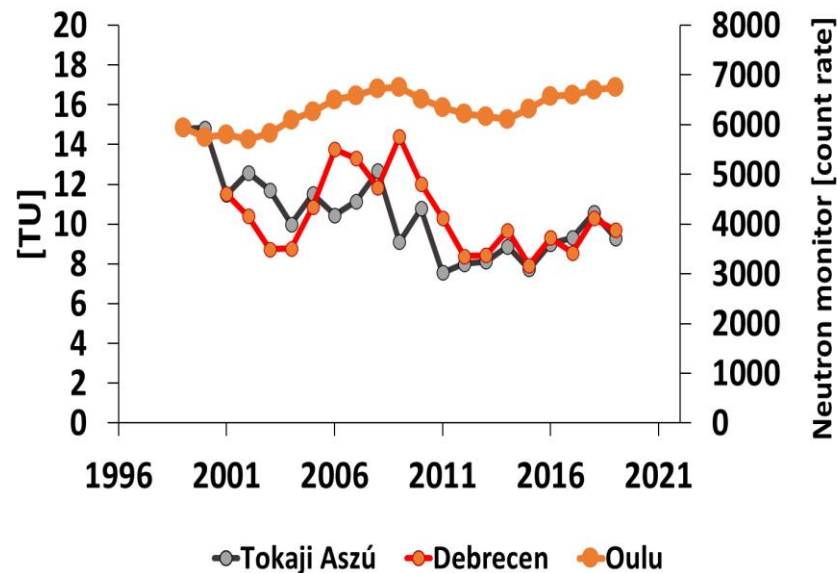
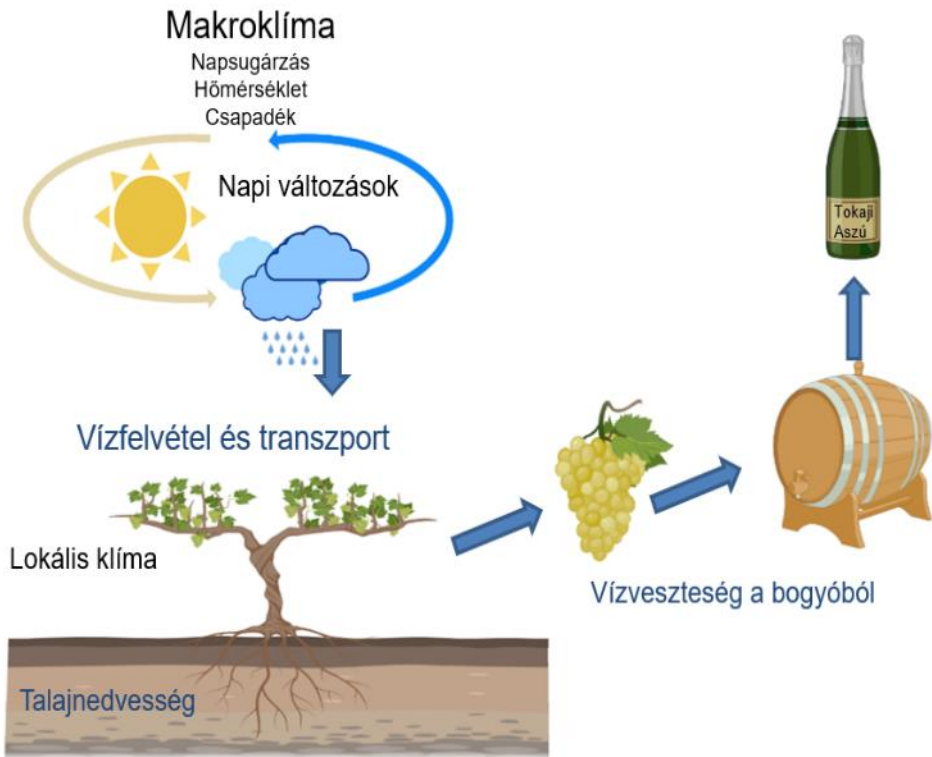
KONVEKTÍV ÉS RÉTEGFELHŐBŐL HULLÓ CSAPADÉK

TRÍCIUM

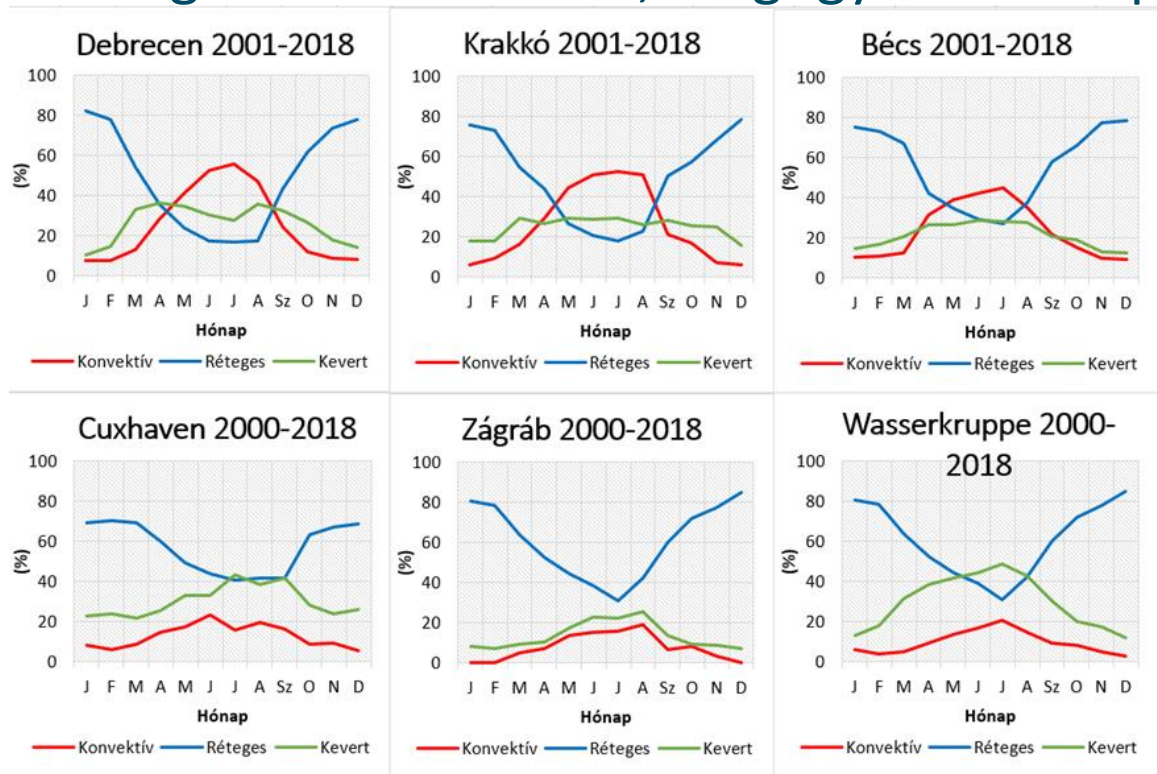
OXIGÉN STABILÍZOTÓPOK

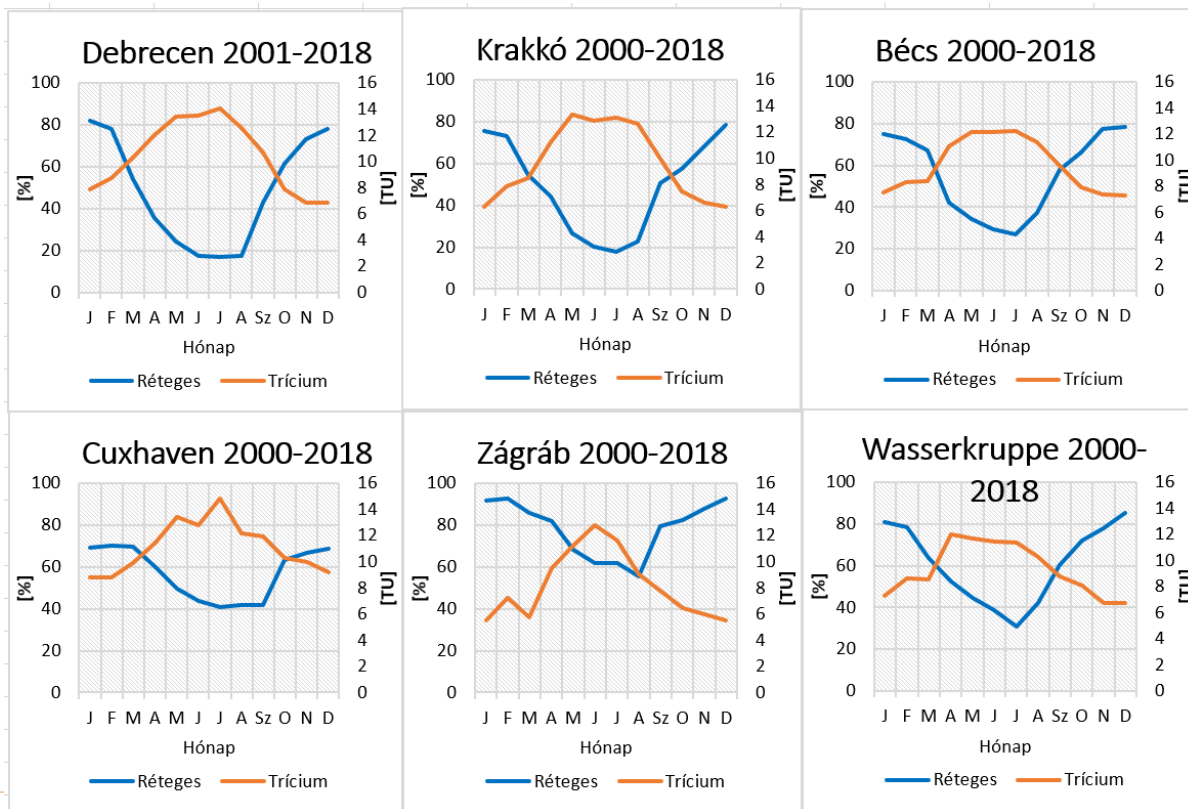
A bortricium idősor és a Naptevékenység kapcsolata

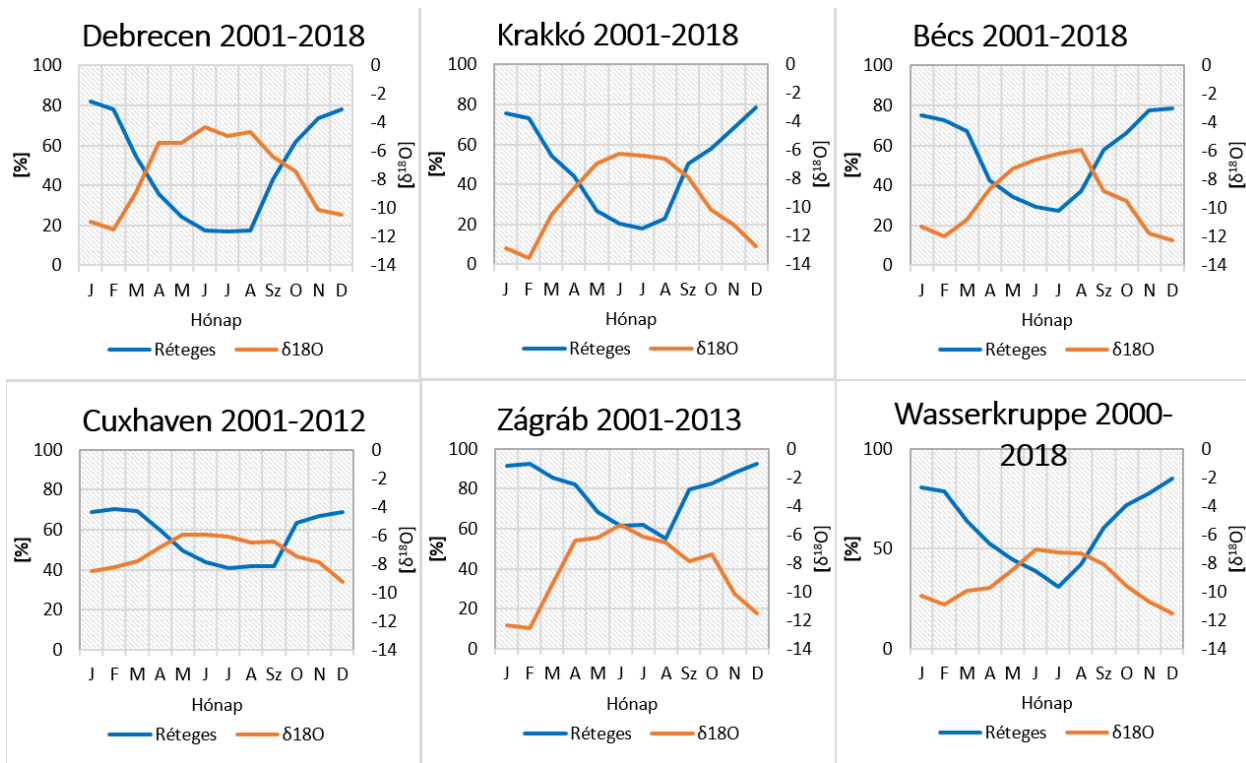
Konvektív, réteg- és kevert felhőtípusokból hulló csapadék gyakorisága havi bontásban, megfigyelések alapján

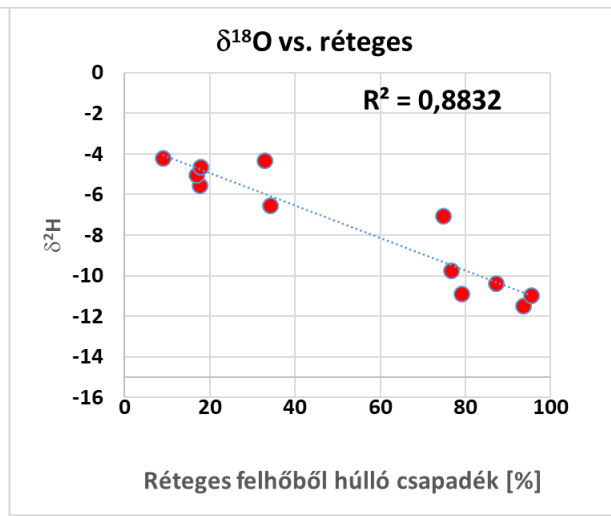
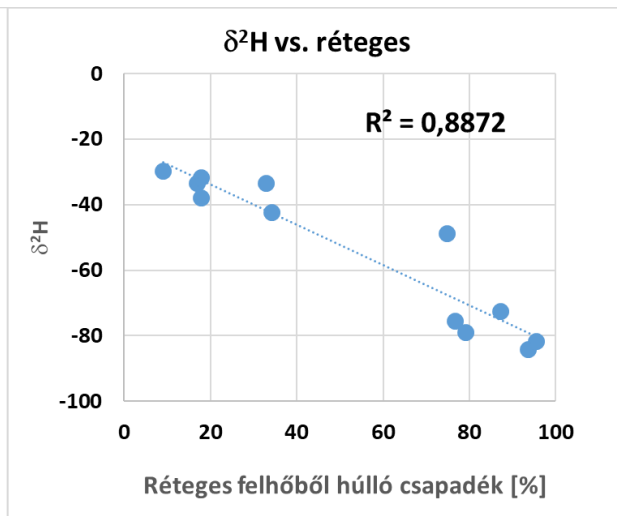
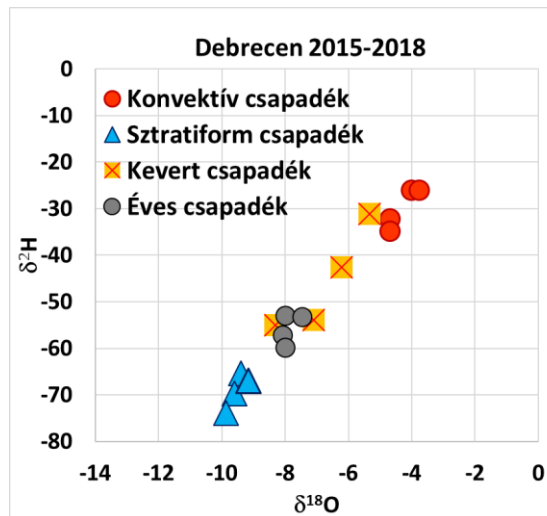
A trícium koncentráció és rétegfelhőből hulló csapadék százalékos aránya közötti összefüggés

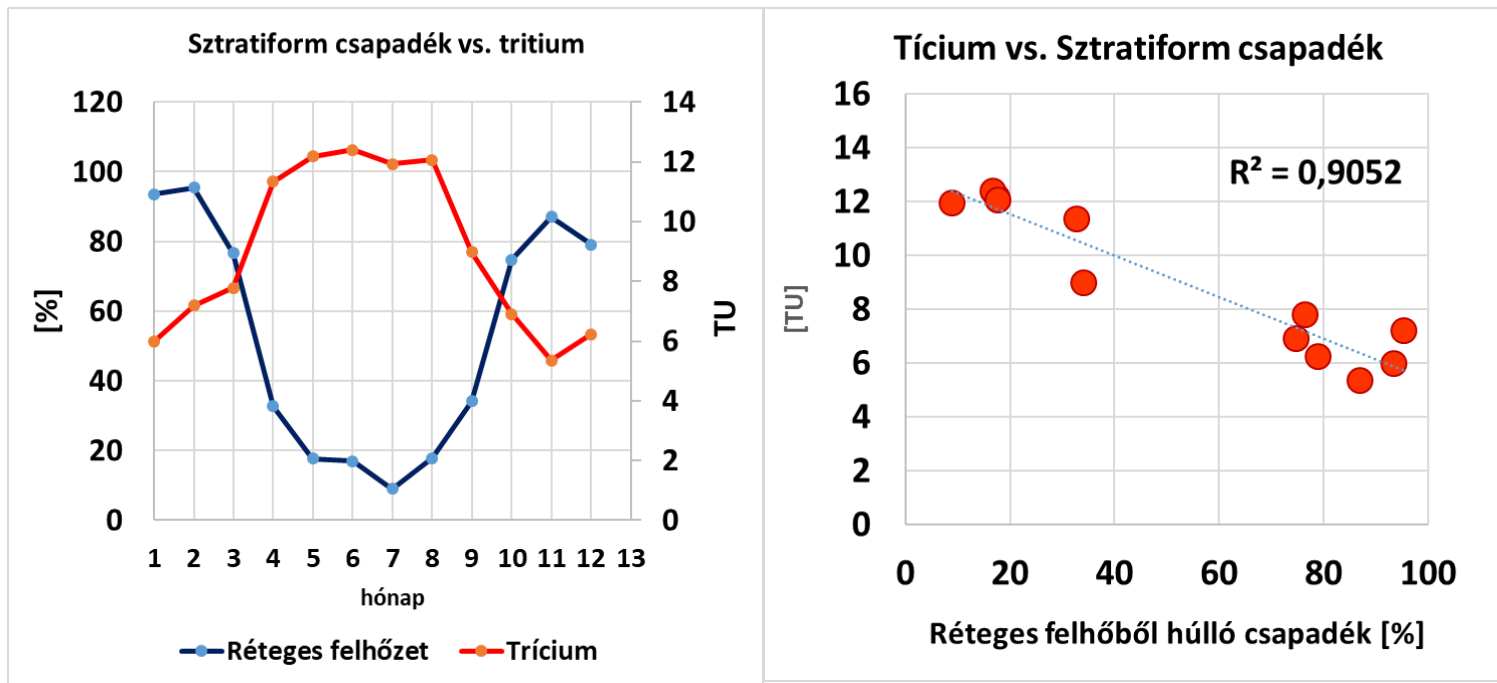
A $\delta^{18}\text{O}$ értékek és rétegfelhő csapadék százalékos aránya közötti összefüggés

A $\delta^2\text{H}$ és $\delta^{18}\text{O}$ közötti összefüggés napi átlagolt értékek alapján

A tríciumkoncentráció és rétegfelhő csapadék százalékos aránya közötti összefüggés

Összefoglalás

- A tokaji borok trícium koncentrációjában felfedhető naptevékenység változása
- A kicsi és nagy $\delta^{18}\text{O}$ értékek származhatnak a magasabb vagy alacsonyabb réteges csapadék frakciókból
- A közepes szélességi csapadékban a $\delta^{18}\text{O}$ értéke a konvektív és réteges eső arányát tükrözi, elkülöníthetők
- Szükséges a vízgőz stabilizotóp-arányainak a nagyfelbontású mérése a felszínközelben, a numerikus modell produktumok javításához

Köszönetnyilvánítás

- „A KULTURÁLIS ÉS INNOVÁCIÓS MINISZTERIUM ÚNKP-22-5 KÓDSZÁMÚ ÚJ NEMZETI KIVÁLÓSÁG PROGRAMJÁNAK A NEMZETI KUTATÁSI, FEJLESZTÉSI ÉS INNOVÁCIÓS ALAPBÓL FINANSZÍROZOTT SZAKMAI TÁMOGATÁSÁVAL KÉSZÜLT.”

- Továbbá, a kutatás a Bolyai János Kutatási Ösztöndíj támogatásával készült

A MAGYAR TUDOMÁNY ÜNNEPE

Az MTA programsorozata

ELKH | Eötvös Loránd
Kutatási Hálózat

KÖSZÖNÖM A FIGYELMET!

